

Вечірко А. А.,
студентка 4-К-2 курсу юридичного факультету
ННІЗДН НАВС

ІНСТИТУТ МІСЦЕВОГО РЕФЕРЕНДУМУ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Подальший розвиток України як демократичної, соціальної, правової держави, в якій визнається та гарантується місцеве самоврядування, передбачає створення у нашій країні належних правових механізмів для реалізації конституційного права громадян на місцевий референдум, а також для реалізації права територіальних громад безпосередньо, шляхом проведення місцевого референдуму вирішувати питання місцевого значення. Водночас, потенціал інституту місцевого референдуму в Україні, на відміну від багатьох інших демократичних держав світу, з різних причин залишається не розкритим і не пізнаним упродовж усього часу її незалежного існування (1991-2013 рр.).

Загальновідомо, що батьківщиною референдумів традиційно вважається Швейцарія. Перший у світі достовірно відомий референдум було проведено в 1439 р. (на думку А. Дюнана – в 1449 р.) у швейцарському кантоні Берн. На ньому вирішувалася проблема фінансового становища цього кантону, а саме: затвердження збору в розмірі 1 ангетера на тиждень для погашення військових боргів кантону. Тобто, саме місцеві референдуми стали витоками для загальнодержавних, а не навпаки.

У подальшому позитивний досвід Берна був запозичений більшістю інших швейцарських кантонів. З того часу місцеві референдуми поширилися не лише в інших швейцарських кантонах, а й у різних країнах світу – Австралії, РФ, США, Франції та ін. У багатьох демократичних державах (Німеччина, США і ін.) референдуми проводяться лише на локальному рівні. Нині місцеві референдуми поширені й в пострадянських республіках, включно з Україною.

Зокрема, місцеві референдуми не лише закріплені в чинному законодавстві України, а й проводилися у нашій державі біля 150 разів, починаючи з відомого референдуму 20 січня 1991 року в Криму і закінчуючи місцевим референдумом в травні 2009 року в Шевченківському районі м. Києва щодо проведення загальноміського референдуму про недовіру міському голові Л. Черновецькому, підвищення тарифів на комунальні послуги, введення платної медицини. Їх результати і наслідки здебільшого виявилися неоднозначними.

Однією з головних причин такого стану речей у сфері безпосередньої локальної правотворчості в Україні є відсутність по-справжньому нових наукових концепцій місцевих референдумів, які б узгоджувалися з європейськими стандартами у сфері муніципальної безпосередньої демократії тощо.

Нині в монографіях, підручниках і навчальних посібниках існують окремі розділи, зміст яких дозволяє зрозуміти поняття та види місцевих референдумів, а також порядок їх організації та проведення згідно з чинним законодавством України. Але, в силу фрагментарності відповідного законодавства, матеріал наукових і навчальних видань з проблем теорії та

практики референдумів нерідко має поверховий характер. Науковці змушені зупинятися на позитивному досвіді застосування місцевих референдумів у державах-учасницях ЄС, Швейцарії та США і констатувати недосконалість законодавчого забезпечення цього інституту в Україні.

Очевидно, що інститут місцевого референдуму має якомога швидше трансформуватися з виключно політичної в політико-правову, а з часом і лише правову площину. В ідеалі ж він має стати легітимним способом консолідації територіальної громади не лише у процесі прийнятті шляхом голосування важливих муніципальних рішень, а й у процесі їх реалізації.

Для розробки нових дієвих концепцій і теорій місцевого референдуму в Україні на сьогодні є належне наукове підґрунтя. Так, окремі проблеми теорії та практики конституційних основ місцевих референдумів досліджувалися такими українськими і зарубіжними науковцями як М. Баймуратов, О. Батанов, Ю. Бисага, Ю. Ключковський, А. Колодій, Л. Кривенко, О. Мурашин, М. Онішук, В. Погорілко, М. Ставнійчук, Ю. Тодика, М. Цвік, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, А. Янчук та інші.

Також упродовж останнього десятиліття в Україні здійснено низку монографічних досліджень із питань конституційних засад референдумів (зокрема, монографії В. Погорілка та В. Федоренка «Референдуми в Україні: історія та сучасність» (2000 р.), М. Онішука «Референдна демократія в Україні: проблеми конституційної теорії та практики» (2009 р.), А. Янчука «Теоретичні засади референдумного процесу в Україні» (2010 р.)).

Окремо відзначимо й наявність в Україні навчального посібника «Референдне право України» (2006 р.) і аналітичних матеріалів щодо всіх місцевих референдумів, проведених в Україні «Місцеві референдуми в Україні: теоретичні та нормопроектні аспекти» (2009 р.) підготованих і виданих за нашої активної участі.

Разом із тим, монографічні дослідження конституційно-правових основ місцевого референдуму в Україні до сьогодні не проводилися. Брак таких досліджень особливо гостро висвітлювався нещодавно, під час проведення 13 березня 2013 року Комітетом Верховної Ради України з питань державного будівництва та місцевого самоврядування «круглого столу» на тему «Реформа інституту місцевого референдуму: участь громадян в урядуванні», предметом якого став урядовий законопроект про місцевий референдум (реєстр. № 0867). Піддавши критиці основні положення цього законопроекту, народні депутати України, представники наукового та експертного середовища запропонували окремі фрагментарні новачі. Натомість, цілісні концепції, альтернативні тій, що закладена у законопроекті про місцевий референдум (реєстр. № 0867) на учасниками «круглого столу» не оприлюднювалися.